

अस्तिष्ठति तस्य दर्शनात् मित्रावरुणलोक-
वासः ॥ कन्यासंवेद्यम् १६२ तत्राहारजयात्
मनुलोकप्राप्तिः तत्राभदानमच्यं भवति ॥
निखीरा नदी १६३ तत्र गमनात् अश्वमेध-
फलप्राप्तिः खकुलोद्वरणश्च । निखीरासङ्गमे
अभदानेन ब्रह्मलोकगमनम् । तत्र वशिष्ठा-
श्रमः तत्राभिधेकात् वाजपेयफलप्राप्तिः ॥ देव-
कूटम् १६४ तत्र गमनात् वाजिमेधफलप्राप्तिः
कुलोद्वरणश्च । कौशिकसुनिहदः १६५ तत्र
मासवासात् अश्वमेधफलप्राप्तिः ॥ सर्वतीर्थवर-
हदः १६६ तत्र वासात् बहुसुवर्णयागफल-
प्राप्तिः दुर्गतिविनाशश्च ॥ वीराश्रमः १६७ तत्र
कुमारस्तिष्ठति तत्र गमनात् अश्वमेधफलप्राप्तिः ।
अभिधारा १६८ तत्र गमनात् अश्वमेधफल-
प्राप्तिः कुलोद्वरणश्च ॥ पितामहसरः १६९ तत्र
शैलराजप्रतिष्ठितौ शिवविष्णु तिष्ठतः तत्रा-
भिधेकात् अग्निहोमफलप्राप्तिः । तत्रैव कुमार-
धारा तत्र ज्ञानात् कृतार्थता त्रिकालोपवासेन
ब्रह्महत्वानाशः ॥ गौरीप्रखरम् २०० तत्रा-
रोहणात् शुद्धता तत्र कुण्डे ज्ञानपितृदेवाच-
नार्था अश्वमेधफलप्राप्तिः स्वर्गगमनश्च । ताम्बा-
रुणा २०१ तत्र गमनात् वाजिमेधफलप्राप्तिः
शुक्ललोकगमनश्च ॥ नन्दिनी २०२ तत्र त्रिदश-
सेवितः कूपः तत्र गमनात् नरमेधफलप्राप्तिः ॥
कौशिक्यारुणसङ्गमः २०३ तत्र त्रिरात्रोप-
वासात् सर्वपापमुक्तिः ॥ उर्वशीतीर्थम् २०४
सोमाश्रमः २०५ कुम्भकर्णाश्रमः २०६ तेषु
ज्ञानात् अश्वमेधफलप्राप्तिः स्वर्गगमनश्च ॥
कोकामुखम् २०७ तत्र ज्ञानात् जातिस्मर-
त्वम् ॥ नन्दा २०८ तत्र गमनात् कृतार्थता
सर्वपापनाशः स्वर्गगमनश्च । ऋषभद्वीपः २०९
तत्र क्रौञ्चनिखदनसेवनात् सरस्वत्यां ज्ञानाच्च
विमाने विराजः ॥ औदालकतीर्थम् २१०
तत्राभिधेकात् सर्वपापनाशः । ब्रह्मतीर्थम् २११
तत्र गमनात् वाजपेयफलप्राप्तिः । चम्पा २१२
तत्र गमनात् गोसहस्रदानफलप्राप्तिः । नरे-
तिका २१३ तत्र गमनात् वाजपेयफलं विमान-
प्राप्तिश्च । संविदातीर्थम् २१४ तत्र ज्ञानात्
विद्याप्राप्तिः । लौहिलम् २१५ तत्र गमनात्
बहुसुवर्णयागफलप्राप्तिः । करतोया २१६ तत्र
चिरात्रोपवासात् तृषमेकादशदानफलप्राप्तिः ॥
कोशलायां कालतीर्थम् २१७ तत्र गमनात्
गोसहस्रदानफलप्राप्तिः स्वर्गगमनश्च । गङ्गा-
सागरसङ्गमः २१८ तत्र गमनात् शताश्वमेध-
फलप्राप्तिः । गङ्गायाः परद्वीपः २१९ तत्र
ज्ञानचिरात्रोपवासात् सर्वकामप्राप्तिः । वैत-
रणी २२० तत्र गमनात् सर्वपापनाशः ॥
विरजम् २२१ तत्र गमनात् चन्द्रवह्नीतिः ॥
प्रभवः २२२ तत्र गमनात् सर्वपापनाशः
गोसहस्रदानफलसङ्कुलपावनश्च । शीतल्योती-
रपीसङ्गमः २२३ तत्र पितृदेवतर्पणात् अग्नि-
होमफलप्राप्तिः ॥ शीतप्रभवः २२४ नर्मदा-

प्रभवः २२५ वंशगुल्फः २२६ तत्र ज्ञानात्
वाजिमेधफलप्राप्तिः । ऋषभः २२७ तत्र गम-
नात् गोसहस्रदानफलप्राप्तिः । पुष्यवती २२८
तत्र ज्ञानचिरात्रोपवासात् गोसहस्रदानफल-
प्राप्तिः कुलोद्वरणश्च ॥ वदरिकम् २२९ तत्र
ज्ञानात् दीर्घायुद्वयप्राप्तिः स्वर्गगमनश्च । महेन्द्र-
पर्वतः २३० तत्र रामतीर्थे ज्ञानात् वाजि-
मेधफलप्राप्तिः । मतङ्गकेदारम् २३१ तत्र
ज्ञानात् स्वर्गलोकप्राप्तिः । श्रीपर्वतः २३२ तत्र
नदीतीरे ज्ञानात् अश्वमेधफलं परमसिद्धि-
प्राप्तिश्च तत्र महादेवो देवा संह तिष्ठति तत्र
देवहृदे ज्ञानात् अश्वमेधफलप्राप्तिः शिवलोक-
गमनश्च । पाण्ड्यदेशे ऋषभपर्वतः २३३ तत्र
गमनात् वाजपेयफलप्राप्तिः स्वर्गगमनश्च ॥
कावेरी २३४ तत्र गमनात् गोसहस्रदानफलम् ।
समुद्रतीरे कन्यातीर्थम् २३५ तत्र ज्ञानात्
सर्वपापनाशः । समुद्रमध्ये गोकर्णतीर्थम् २३६
तत्र शिवस्तिष्ठति तस्य पूजनात् चिरात्रोप-
वासाच्च दशाश्वमेधतुल्यफलज्ञाप्यत्वप्राप्तिः ।
हृदशरात्रोपवासात् कृतार्थता च । तत्र
गायत्रीस्थानं तत्र चिरात्रोपवासात् गोसहस्र-
दानफलप्राप्तिः ब्राह्मणस्य गायत्रीपाठात् सदा
सम्पन्नता अत्राब्रह्मणस्य पाठात् तस्या विनाशः ॥
सर्वसंवापी २३७ तत्र गमनात् रूपसौभाग्य-
प्राप्तिः । वेङ्का २३८ तत्र पितृदेवतर्पणात्
मयूरहंसयुक्तविमानप्राप्तिः ॥ गोदावरी २३९
तत्र गमनेन गवामययज्ञफलप्राप्तिः वायुलोक-
गमनश्च । वेङ्कासङ्गमः २४० तत्र ज्ञानात्
सर्वपापनाशः । वरदासङ्गमः २४१ तत्र ज्ञानात्
वाजिमेधफलप्राप्तिः । ब्रह्मखूणा २४२ तत्र
चिरात्रोपवासात् गोसहस्रदानफलप्राप्तिः स्वर्ग-
गमनश्च । कुशप्रवनम् २४३ तत्र ज्ञानचिरा-
त्रोपवासात् चन्द्रलोकप्राप्तिः । देवहृदः २४४
लण्यवेङ्कासमुद्रववनम् २४५ ज्योतिर्माचन्द्रदः
२४६ कन्याश्रमः २४७ तेषु गमनात् अग्नि-
होमफलप्राप्तिः । देवहृदे ज्ञानात् गोसहस्र-
दानफलप्राप्तिः । ज्योतिर्माचन्द्रदे ज्ञानात् जाति-
स्मरत्वम् ॥ पयोध्वी नदी २४८ तत्र ज्ञानतर्प-
णात् गोसहस्रदानफलप्राप्तिः । दण्डकारण्यम्
२४९ तत्र महाराजे जलस्यार्थात् गोसहस्रदान-
फलप्राप्तिः । शरभङ्गाश्रमः २५० कुशाश्रमः २५१
तत्र गमनात् दुर्गतिनाशः कुलपवित्रता च ॥
सुपारिकम् २५२ तत्र रामतीर्थम् तत्र ज्ञानात्
बहुसुवर्णयज्ञफलप्राप्तिः । सप्तगोदावरम् २५३
तत्र ज्ञानात् महापुण्यप्राप्तिः देवलोकगमनश्च ।
देवपथम् २५४ तत्र गमनेन देवसज्जफलप्राप्तिः ॥
तुङ्गकारण्यम् २५५ तत्र प्रवेशात् सदाः पाप-
नाशः मासवासात् खकुलस्य पवित्रता ब्रह्म-
लोकगमनश्च । मेधाविकम् २५६ तत्र पितृ-
देवतर्पणात् अग्निहोमफलस्रुतिमेधानां प्राप्तिः ॥
कालझरपर्वतः २५७ तत्र देवहृदे ज्ञानात्
सूर्यलोकप्राप्तिः । चिकूटपर्वतः २५८ तत्र

मन्दाकिन्यां ज्ञानपितृदेवतर्पणात् अश्वमेध-
फलप्राप्तिः परमगतिनाभश्च ॥ भर्तृस्थानम् २५९
तत्र कार्तिकेयस्तिष्ठति तत्र गमनात् सर्वकाम-
प्राप्तिः । कोटितीर्थे ज्ञानात् गोसहस्रदानफल-
प्राप्तिः । ज्येष्ठस्थानम् २६० तत्र महादेव-
स्तिष्ठति तद्दर्शनात् चन्द्रवह्नीतिः । तत्र कूपे
चत्वारः सप्तद्रास्तिष्ठन्ति तत्र ज्ञानप्रदक्षिणाभ्यां
परमगतिप्राप्तिः । शृङ्गवेरपुरम् २६१ यत्र
रामो गङ्गासुतीर्थः तत्र ज्ञानात् सर्वपाप-
नाशः विष्णुलोकप्राप्तिश्च । सुझावटः २६२ तत्र
महादेवस्तिष्ठति तस्य पूजनप्रदक्षिणाभ्यां गाय-
पत्यप्राप्तिः । तत्तीर्थे जाह्नवीज्ञानात् सर्वपाप-
नाशः ॥ प्रयागः २६३ तत्र त्रीण्यभिषेकस्थानानि
तत्र यत्नया गङ्गा सङ्गता यत्र ब्रह्मादयो देवा
सिद्धाः पितरः सन्त कुमारसुखा ऋषयो नाग-
सुपर्णसिद्धक्रतुगन्धर्वाश्चरस्तिष्ठन्ति एवं वेदा
यज्ञाश्च स्मर्त्तमन्तः ब्रह्माण्यसुप्राप्तये । स सर्व-
तीर्थेभ्योऽधिकः । तस्य नामसङ्कीर्तनश्रवण-
वृत्तिकालभवेः सर्वपापनाशः तत्र ज्ञानात्
त्रिलोके एवं वेदविद्यासु यत् पुण्यं तत्प्राप्तिः
राजसूयाश्वमेधफलप्राप्तिश्च तत्र वपनं महत् ॥
भोगवती नाम वासुकितरीर्थम् २६४ तत्राभि-
धेकात् अश्वमेधफलप्राप्तिः ॥ * ॥

“अयोध्या मथुरा माया काशी काशी

अवन्तिका ।

पुरी हारवती चैव सप्तैता मोक्षदायिकाः ॥
तासु वासं प्रकुर्वन्ति ये नृता वा नराः परम् ।
लभन्ते न पुनर्जन्म मातृगर्भेऽपि कुचिन्ति ॥”

इति पाद्मे भूमिखण्डम् ॥

शास्त्रम् । अक्षरः । जैनम् । उपायः । (यथा,
महाभारते । ५ । १२५ । २६ ।

“वासुदेवेन तीर्थेन तात ! गच्छस्व संश्रमम् ॥”

“तीर्थेन उपायेन ।” इति तट्टीकार्या नील-

कण्डः ॥ अवसरः । यथा, भागवते । १ । १६ । ४ ।

“स तदा लब्धतीर्थोऽपि न वधाधे निरायुधम् ।

मानयन् स न्धे धर्म्मं विवक्षसेनं प्रकोपयन् ॥”

नारीरजः । अवतारः । ऋषिजुष्टम् । (यथा,

रामायणे । १ । २ । ४ ।

“अकर्ममिदं तीर्थं भरद्वाज ! निशामय ।

रमणीयं प्रसन्नासु सन्मनुष्यमनो यथा ॥”

पात्रम् । (यथा, मनुः । ३ । १३० ।

“दूरादेव परीक्षित ब्राह्मणं वेदपारगम् ।

तीर्थन्तद्वयकथानां प्रदाने सोऽतिथिः स्मृतः ॥”

उपाध्यायः । (यथा, महाभारते । १ । ४० । १८ ।

“शिक्षितो ह्यसि सारथ्ये तीर्थतः पुरुषधर्मः ॥”

“तीर्थतो गुरुतः ।” इति नीलकण्डः ॥

मन्त्री । इति मेदिनी । ये, ८ ॥ (मन्त्रि-

प्रभृत्यष्टादशराष्ट्रसम्पत् । यथा, महाभारते ।

२ । ५ । ३८ ।

“कश्चिदष्टादशान्येषु स्वपक्षे दश पञ्च च ।

त्रिभिस्त्रिभिरविज्ञातैर्वैत्सितीर्थानि चारकैः ॥”

“तीर्थानि मन्त्रिप्रभृत्यष्टादश वान्यवगाह्य